

DISCRIMINATION AND SPORT

DISKRIMINACIJA I SPORT

BJELIC, Dragana & BLAZICEVIC, Marija

Abstract: *Discrimination as a practice by which differentiation between people or group of people on the grounds of personal characteristics is performed without reasonable and objective justification is becoming increasingly common in sport. The intention of the paper is to analyze the issue of discrimination in sport due to the different bases of prohibited discrimination. Special attention will be given to the analysis of discrimination in sport in Croatian law, the practice of Croatian courts as well as the recommendations for the improvement of the research problem.*

Key words: *discrimination, sport, Croatian law, practice of Croatian courts*

Sažetak: *Diskriminacija kao postupanje kojim se bez razumnog i objektivnog opravdanja vrši razlikovanje osoba ili skupina osoba zbog osobnih obilježja ili karakteristika, postaje sve češća pojava u sportu. Intencija rada je analizirati problematiku diskriminacije u sportu s obzirom na različite osnove zabranjene diskriminacije. Posebna pažnja posvetiti će se i analizi diskriminacije u području sporta u hrvatskom pravu i praksi hrvatskih sudova te preporukama za poboljšanje istraživačkog problema.*

Ključne riječi: *diskriminacija, sport, hrvatsko pravo, praksa hrvatskih sudova*

Authors' data: Dragana, **Bjelić**, dr.sc., v.pred., Veleučilište u Požegi, Vukovarska 17, 34000 Požega, dbjelic@vup.hr; Marija, **Blažičević**, prof.cin., pred., Veleučilište u Požegi, Vukovarska 17, 34000 Požega, mblazicevic@vup.hr

1. Uvod

Diskriminacija je svako postupanje kojim se, bez razumnog i objektivnog opravdanja, vrši razlikovanje osoba ili skupina osoba zbog osobnih obilježja ili karakteristika (rasa, vjera, dob, spol, itd.), a koje se negativno reflektira na njihove mogućnosti da ravnopravno uživaju sva ljudska prava i temeljne slobode na društvenom, gospodarskom, kulturnom, političkom, građanskom ili kojem drugom području.

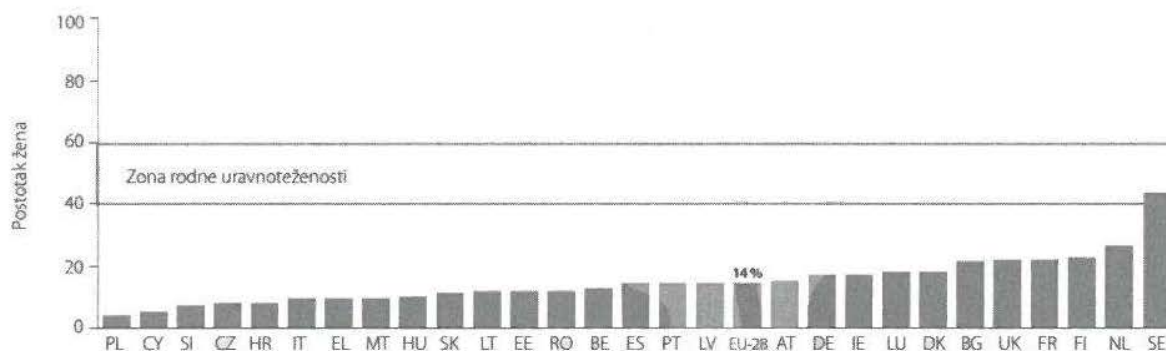
U kontekstu diskriminacije u području sporta valja naglasiti da se ista može temeljiti na različitim osnovama zabranjene diskriminacije počevši od spola, dobi, rase, invaliditeta pa sve do bračnog statusa, spolne orijentacije i ostalih zabranjenih osnova. Iznimno veliku pažnju danas plijeni diskriminacija temeljem spola i spolne orijentacije, stoga će se u nastavku rada pažnja posvetiti problematici diskriminacije u sportu upravo s obzirom na navedene dvije osnove zabranjene diskriminacije. Diskriminaciji u sportu temeljem spola pažnja će se posvetiti uzimajući u obzir statističke pokazatelje te nacionalni pravni okvir, dok će se diskriminacija u sportu temeljem seksualne orijentacije analizirati kroz prizmu odluka hrvatskih sudova.

Valja podsjetiti da je jednakost muškaraca i žena temeljno načelo i vrijednost Europske unije te nužna pretpostavka za ostvarivanje ključnih ciljeva poput rasta, zapošljivosti i socijalne kohezije. [2]

Sport odnosno sportske aktivnosti mogu pozitivno utjecati na živote pojedinaca i time dati značajan doprinos društvu u cjelini. Pojedini autori naglašavaju da bavljenje sportom pozitivno djeluje na uspjeh u školi, podizanje razine samopouzdanja, kao i na smanjenje pojavnosti zlouporabe opojnih droga. [1] Kroz sportske se aktivnosti, između ostaloga, potiče međusobno uvažavanje i snošljivost (osoba različitih obilježja i karakteristika. [5] Upravo uzimajući u obzir moguće pozitivne učinke sporta na pojedince, ali i društvo u cijelosti, pred društvima u kojima su osobe s obzirom na svoj spol ili spolnu orijentaciju još uvijek u neravnopravnom položaju, ozbiljan je izazov. Prilikom izrade rada korištene su metode analize i sinteze, indukcije i dedukcije te metoda kompilacije.

2. Statistički pokazatelji pojavnosti diskriminacije u sportu

U prilog postojanju diskriminacije žena u sportu govore i statistički pokazatelji, točnije podatci Eurobarometra iz 2014. godine koji se odnose na sportske aktivnosti, a pokazuju da je udio žena i djevojčica u Europi, u tom segmentu još uvijek na nižoj razini u odnosu na udio muškaraca i dječaka. Nadalje, istraživanja provedena u tom smjeru pokazuju da je postotni udio žena na upravljačkim pozicijama u sportskim tijelima, u pravilu dosta nizak i iznosi manje od 10%. [2] Važno je istaknuti da od 52 europska sportska saveza, njih 20 (38%) nema žena u odborima, 46 (88%) ih ima manje od 25% žena u odborima dok samo 2 europska sportska saveza imaju predsjednicu. Udio žena na položajima vezanim uz donošenje odluka razlikuje se od zemlje do zemlje, ali i obzirom na različite sportove. Primjerice, provedeno istraživanje pokazuje da žene čine 15% rukovodećeg osoblja u njemačkim sportskim savezima odnosno 37% u norveškim. [2] Navedeno potvrđuje i sljedeći grafikon.

Grafikon 1. Udio žena na položajima za donošenje odluka u državnim sportskim savezima u 28 država članica EU, 2015. [3]

Iz navedenog je grafikona razvidno da se u velikoj većini zemalja članica Europske unije udio žena na položajima za donošenje odluka u državnim sportskim savezima 2015.godine kreće od 3% do 20%, dok samo jedna od promatranih zemalja i to Švedska ulazi u zonu rodne ravnopravnosti s udjelom žena većim od 40%. Iz istog je grafikona vidljivo da je Republika Hrvatska na samom dnu ljestvice odnosno da udio žena na položajima za donošenje odluka u državnim sportskim savezima, u našoj zemlji iznosi oko 5%. Podzastupljenost žena, pokazuju istraživanja, postoji i u vladinim sportskim tijelima. Tako od 28 ministara nadležnih za sport na žene odlazi tek 21% .[2]

3.Diskriminacija u sportu u hrvatskom pravu i praksi hrvatskih sudova

3.1. Diskriminacija u sportu u hrvatskom pravu

U Republici Hrvatskoj diskriminacija kao postupanje kojim se bez razumnog i objektivnog opravdanja vrši razlikovanje osoba ili skupine osoba zbog osobnih obilježja ili karakteristika, zabranjena je nizom pravnih akata na međunarodnoj, europskoj i nacionalnoj razini. Govoreći o diskriminaciji žena u sportu u Republici Hrvatskoj valja se osvrnuti na odredbe nekoliko iznimno važnih akata koji sadrže antidiskriminacijske odredbe. U tom smislu, u nastavku će se analizirati odredbe Zakona o suzbijanju diskriminacije, Zakona o ravnopravnosti spolova te Zakona o sportu. Krovni antidiskriminacijski zakon, Zakon o suzbijanju diskriminacije donešen je 2008.godine, a stupio je na snagu 01. siječnja 2009.godine. Glavna svrha odnosno cilj spomenutog Zakona bio je osigurati zaštitu i promicanje jednakosti kao najviše vrednote ustavnog poretka Republike Hrvatske, stvoriti pretpostavke za ostvarivanje jednakih mogućnosti te urediti zaštitu od diskriminacije na osnovi rase ili etničke pripadnosti ili boje kože, spola, jezika, vjere, političkog ili drugog uvjerenja, nacionalnog ili socijalnog podrijetla, imovnog stanja, članstva u sindikatu, obrazovanja, društvenog položaja, bračnog ili obiteljskog statusa, dobi, zdravstvenog stanja, invaliditeta, genetskog naslijeđa, rodnog identiteta, izražavanja ili spolne orijentacije. [6] Citirani Zakon u čl.1. st.2.i 3. određuje diskriminaciju kao stavljanje u nepovoljniji položaj bilo koje osobe po kojoj od zabranjenih osnova diskriminacije, kao i osobe povezane s njom rodbinskim ili drugim vezama, ali i stavljanje neke

osobe u nepovoljniji položaj na temelju pogrešne predodžbe o postojanju, u odnosu na nju, koje od zabranjenih osnova diskriminacije. Zakon o suzbijanju diskriminacije stvorio je institucionalni okvir za suzbijanje diskriminacije i to kroz instituciju pučkog pravobranitelja kao središnjeg tijela nadležnog za suzbijanje diskriminacije. Zakon o ravnopravnosti spolova kroz nekoliko članaka zabranjuje diskriminaciju. Tako čl.6. st.2. zabranjuje diskriminaciju na temelju bračnog i obiteljskog statusa te određuje da se nepovoljnije postupanje prema ženama na osnovi trudnoće i materinstva smatra diskriminacijom, dok se st. 3. zabranjuje diskriminacija temeljem spolne orijentacije. Stavkom 4. citiranog članka zabranjuje se diskriminacija u odnosu na mogućnosti dobivanja i nabave roba, kao i diskriminacija u pružanju i pristupu uslugama, dok stavak 5. određuje da se poticanje druge osobe na diskriminaciju koje je učinjeno s namjerom smatra diskriminacijom. Nadalje, citirani Zakon u čl.13. zabranjuje diskriminaciju na području zapošljavanja, rada u javnom i privatnom sektoru, uključujući državna tijela i to u odnosu na: uvjete za zapošljavanje, samozapošljavanje ili obavljanje zanimanja, uključujući kriterije i uvjete za izbor kandidata/tkinja za radna mjesta, u bilo kojoj grani djelatnosti i na svim razinama profesionalne hijerarhije, napredovanje na poslu, pristup svim vrstama i stupnjevima školovanja, profesionalne orijentacije, stručnog usavršavanja i osposobljavanja, dokvalifikacije i prekvalifikacije, uvjete zaposlenja i rada, sva prava iz rada i na temelju rada, uključujući jednakost plaća za jednaki rad i rad jednake vrijednosti, članstvo i djelovanje u udrugama radnika ili poslodavaca ili u bilo kojoj drugoj profesionalnoj organizaciji, uključujući povlastice koje proizlaze iz tog članstva, usklađivanje profesionalnog i privatnog života, trudnoću, porod, roditeljstvo itd.[7]. Za zabranu diskriminacije u sportu relevantan je i čl.1. Zakona o sportu koji u st.3. propisuje obvezu dostupnosti sporta svakoj osobi pod jednakim uvjetima i neovisno o njezinoj dobi, rasi, spolu, spolnoj orijentaciji, vjeri, nacionalnosti, društvenom položaju, političkom ili drugom uvjerenju. [8] Unatoč postojanju zadovoljavajuće antidiskriminacijske regulative u Republici Hrvatskoj, diskriminacija temeljem spola i dalje postoji u svim područjima života pa tako i u području sporta. Navedeno potvrđuje i Javno priopćenje o ravnopravnosti spolova u sportu Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova Republike Hrvatske od listopada 2015.godine. U spomenutom se Priopćenju iznose pojedinačni slučajevi kršenja odredbi Zakona o ravnopravnosti spolova, u kojima je pravobraniteljica utvrdila postojanje diskriminacije temeljem spola nogometnih i rukometnih sutkinja te članica ženskog Šahovskog kluba. [4]

3.2. Diskriminacija u sportu u praksi hrvatskih sudova

Govoreći o diskriminaciji u sportu u praksi hrvatskih sudova valja naglasiti da je ista više no skromna, a u nastavku će se osvrnuti na dva iznimno zanimljiva slučaja/predmeta koja se tiču izravne diskriminacije temeljm spolne orijentacije.

Predmet: Pnz-7/10

Činjenično stanje

U navedom predmetu se radilo o tuženiku, predsjedniku Hrvatskog nogometnog saveza koji je medijima dao izjavu da deklarirani homoseksualci ne mogu biti članovi nacionalne reprezentacije točnije na upit novinara bi li za hrvatsku nogometnu selekciju mogao nastupati igrač koji bi se deklarirao kao gay, predsjednik Hrvatskog nogometnog saveza je izjavio :„dok sam ja predsjednik Hrvatskog nogometnog saveza, homoseksualci neće igrati u hrvatskoj reprezentaciji. Nogomet igraju samo zdravi ljudi“. [9]

Odluka prvostupanjskog suda

Županijski je sud u Zagrebu, kao prvostupanjski sud povodom udružne tužbe zbog diskriminacije na temelju spolne orijentacije, svojom presudom od 02.svibnja 2011.godine utvrdio da se u konkretnom slučaju radi o promašenoj pasivnoj legitimaciji odnosno da tuženik kao predsjednik Hrvatskog nogometnog saveza nije u poziciji diskriminirati. [9] Valja napomenuti da je udružna tužba institut uveden Zakonom o suzbijanju diskriminacije koji mogu podnijeti udruge, tijela, ustanove ili druge organizacije osnovane u skladu sa zakonom, koje imaju opravdani interes za zaštitu kolektivnih interesa određene skupine ili se u sklopu svoje djelatnosti bave zaštitom prava na jednako postupanje i to protiv osobe koja je povrijedila pravo na jednako postupanje, ako učine vjerojatnim da je postupanjem tuženika povrijeđeno pravo na jednako postupanje većeg broja osoba koje pretežno pripadaju skupini čija prava tužitelj štiti. [6]

Odluka drugostupanjskog suda

Prethodno navedenu odluku Županijskog suda, u žalbenom je postupku preinačio Vrhovni sud Republike Hrvatske i utvrdio diskriminaciju. Valja naglasiti da u svojoj odluci Vrhovni sud iznosi stav da nema riječi o promašenoj pasivnoj legitimaciji jer kad bi se i uzeo zaključak Županijskog suda da je pasivno legitimirana samo ona osoba ili tijelo koje je u mogućnosti aktivno utvrđivati kriterije i praksu Hrvatskog nogometnog saveza, nema sumnje da bi u tu kategoriju bila uključena i funkcija predsjednika koju je tada obnašao tuženik. Nadalje, sud je istaknuo da se u konkretnom slučaju radi o izravnoj diskriminaciji bez obzira što nije moguće utvrditi stvarnu žrtvu diskriminacije. Ovakvo stajalište u skladu je s europskom praksom [10], a upravo je primjena prakse europskih sudova jedna od obveza hrvatskih sudova koja proistječe iz sklopljenih osnivačkih ugovora.

Predmet: 15 Pnz-6/10

Činjenično stanje

U navedom predmetu se radilo o tuženiku koji je kao predsjednik GNK Dinamo u dnevnom tisku izjavio da gey nogometaši ne mogu igrati za reprezentaciju te da se homoseksualci mogu baviti drugim poslovima npr.“baletana, tekstopisaca ili novinara“ točnije izjavio je : „U mojoj reprezentaciji isto ne bi igrali igrači gay orijentacije. Ja ne vidim čovjeka gay orijentacije koji ide na barikade, na kopačku, na

glavu i tako dalje, ali da ga vidim kao baletana, kao umjetnika, kao tekstopisca, novinara – apsolutno da“. [11]

Odluka prvostupanjskog suda

Županijski sud u Zagrebu kao prvostupanjski sud povodom udružne tužbe zbog diskriminacije na temelju spolne orijentacije, odbio je tužbeni zahtjev smatrajući da nije bilo diskriminacije, već da je tuženik izrekao svoje mišljenje koristeći se slobodom prava izražavanja. Prvostupanjski sud pojašnjava kako „se u konkretnom slučaju uopće ne radi o postupanju tuženika jer ne postoji radnja tuženika kojom su tužitelji stavljeni u nepovoljniji položaj već se radi o izjavi tuženika i njegovom mišljenju kao apsolutnom građanskom pravu koje je javno izrekao koristeći se jednim od temeljenih ljudskih prava, pravom na slobodu izražavanja. Sloboda izražavanja znači pravo svakog pojedinca reći što misli i u što vjeruje da je istina, to je pravo biti sam u mišljenju i to je pravo biti u krivu“. [11]

Odluka drugostupanjskog suda

Prethodno navedenu odluku Županijskog suda, u žalbenom je postupku potvrdio i Vrhovni sud odbijajući u žalbenom postupku žalbu kao neosnovanu. Žalbeno vijeće pojašnjava kako „tuženikova tvrdnja da osobe istospolne orijentacije imaju sposobnost biti baletan, tekstopisac, novinar, a ne i nogometaš koji ide glavom na kopačku nije uvredljiva i uznemirujuća u toj mjeri da kod njih uzrokuje strah, neprijateljsko, ponižavajuće ili uvredljivo okruženje“. [12]

Odluka Vrhovnog suda povodom izjavljene revizije

U postupku povodom revizije Vrhovni je preinačio prethodno navedene odluke Županijskog i Vrhovnog suda te utvrdio: „ da je zbog izjava da u hrvatskoj reprezentaciji gejevi ne bi trebali igrati nogomet, jer gey čovjeka ne može vidjeti kao člana reprezentacije, već samo kao baletana, tekstopisca i novinara, predsjednik GNK Dinamo Z.M. počinio izravnu diskriminaciju [13] dakle, utvrdio da je tuženik u svojoj izjavi diskriminirao osobe temeljem njihove spolne orijentacije.

Analizirajući odluke hrvatskih sudova u navedenim predmetima moguće je zaključiti da je praksa hrvatskih sudova neujednačena, a posebno zabrinjava postupanje Vrhovnog suda Republike Hrvatske koji u sličnim predmetima donosi potpuno drugačije presude. Nadalje, analizirajući odluku Vrhovnog suda kao žalbenog suda u predmetu 15 Pnz-6/10 zabrinjava činjenica da je shvaćanje upravo najvišeg suda u Republici Hrvatskoj, a prema kojemu u konkretnom slučaju nema diskriminacije, u potpunosti suprotno shvaćanju Suda pravde EU. Ovdje se nužno nameće pitanje što je uzrokom ovakvog različitog postupanja Vrhovnog suda povodom sličnih udružnih tužbi? Može se pretpostaviti da mogući razlog ovakvog različitog zaključivanja Vrhovnog suda leži u još uvijek nedovoljnoj upoznatosti hrvatskih sudaca s praksom europskih sudova i potrebom njezine primjene, ali i nedosljednoj primjeni nacionalnih propisa, u konkretnom slučaju odredaba Zakona o suzbijanju diskriminacije. Upravo različito tumačenje odredaba Zakona o suzbijanju diskriminacije, do kojega može doći, bilo zbog skromnog iskustva sudaca Vrhovnog

suda u presuđivanju u parnicama o diskriminaciji, nedovoljnog poznavanja relevantne prakse europskih sudova, ili zbog nekih drugih razloga „nepravne“ naravi, ozbiljno dovodi u pitanje jedinstvenu primjenu zakona.

4. Umjesto zaključka preporuke za poboljšanje

Nameće se pitanje: Što učiniti kako bi se spriječila diskriminacija u sportu?

Uzimajući u obzir činjenicu da diskriminacija svoju podlogu može imati u stereotipima i predrasudama, potrebno je senzibilizirati javnost za borbu protiv stereotipa i predrasuda, a u čemu značajnu ulogu trebaju imati mediji i organizacije civilnog društva jer borba protiv predrasuda i stereotipa dijelom je i borba protiv diskriminacije. Nadalje, potrebno je poraditi na promotivnim aktivnostima s ciljem podizanja razine svijesti građana, ali i institucija o diskriminaciji kao nedopuštenom različitom postupanju. U kontekstu diskriminacije žena u sportu, a uzimajući u obzir njihove rodne uloge u obitelji, držimo da bi uvođenje fleksibilnijih uvjeta rada omogućilo njihovu veću participaciju u upravljačkim strukturama sportskih organizacija. Ovdje se prije svega misli na smanjenje potrebe za osobnom prisutnošću žena na sastancima kroz mogućnost korištenja modernih komunikacijskih alata. Koncept „*diversity management*“ također bi mogao pridonijeti smanjenju diskriminacije. Konkretno, korištenje navedenog koncepta omogućilo bi svjesno uključivanje u upravljačke strukture u sportu kao i u sportske aktivnosti, osobe različitog spola i seksualne orijentacije. Na ovakav način različitost bi se shvatila važnim resursom, a ne nedostatkom i osnovom za diskriminiranje, kao što se to često čini.

5. Literatura

- [1]Ponorac, N., Palija, S., Popović, M. (2013). Žena i sport. *Sport Login*, 9 (1)
- [2]European Commission, Gender Equality in Sport, Proposal for Strategic Actions 2014-2020, str.6. *Dostupno na:* ec.europa.eu/assets/eac/. *Pristup:* 14-04-2018.
- [3]Europski institut za ravnopravnost spolova, Rodna ravnopravnost u sportu. *Dostupno na:* eige.europa.eu/sites/default/files/documents/mh0215937hrn.pdf. *Pristup:* 18-03-2018.
- [4]Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova RH, Javno priopćenje o ravnopravnosti spolova u sportu od 06. listopada 2015. god. *Dostupno na:* http://www.prs.hr/index.php/priopcenja-prs/1703. *Pristup:* 16-03-2018.
- [5]Ravnopravnost muškaraca i žena u sportskim programima. *Dostupno na:* https://www.e-mediji.hr. *Pristup:* 12-03-2018.
- [6]Zakon o suzbijanju diskriminacije, Narodne novine 85/08, 112/12
- [7]Zakon o ravnopravnosti spolova, Narodne novine 82/08, 138/12, 69/17
- [8]Zakon o sportu, Narodne novine 71/06, 124/10, 124/11, 86/12, 94/13, 85/15, 19/16
- [9]Presuda Županijskog suda u Zagrebu br.: Pnz -7/10 od 02.05.2011.
- [10]Presuda Vrhovnog suda u RH br. Gž-25/11 od 28.02.2012.
- [11]Presuda Županijskog suda u Zagrebu br.: 15 Pnz- 6/10 -27 od 24.03.2012.
- [12]Presuda Vrhovnog suda RH, Gž 12/2011-2 od 18.04.2012.
- [13]Presuda Vrhovnog suda RH, Rev 300/13-2 od 17.06.2015.